

KOMISJA EUROPEJSKA

ZALECENIE KOMISJI

z dnia 27 listopada 2013 r.

w sprawie gwarancji procesowych dla osób wymagających szczególnego traktowania podejrzanych lub oskarżonych w postępowaniu karnym

(2013/C 378/02)

KOMISJA EUROPEJSKA,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 292,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Celem niniejszego zalecenia jest zachęcenie państw członkowskich do wzmocnienia praw procesowych wszystkich podejrzanych lub oskarżonych, którzy nie są w stanie zrozumieć postępowania karnego i skutecznie w nim uczestniczyć ze względu na swój wiek, stan umysłowy lub fizyczny bądź niepełnosprawność („osoby wymagające szczególnego traktowania”).
- (2) Dzięki ustanowieniu norm minimalnych dotyczących ochrony praw procesowych podejrzanych lub oskarżonych niniejsze zalecenie powinno zwiększyć zaufanie państw członkowskich do systemów sądownictwa karnego innych państw członkowskich, przyczyniając się tym samym do poprawy w zakresie wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych.
- (3) W programie sztokholmskim⁽¹⁾ położono szczególny nacisk na wzmocnienie praw jednostek w postępowaniu karnym. W pkt 2.4 programu Rada Europejska wezwała Komisję do przedstawienia wniosków określających stopniowe podejście⁽²⁾ mające na celu wzmocnienie praw podejrzanych lub oskarżonych.
- (4) Dotychczas przyjęto trzy środki, mianowicie dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE⁽³⁾, dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE⁽⁴⁾ oraz dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE⁽⁵⁾.
- (5) Zawarte w niniejszym zaleceniu odniesienia do podejrzanych lub oskarżonych, którzy zostali pozbawieni wolności, należy rozumieć jako odniesienia do każdej sytuacji, w której w toku postępowania karnego podejrzani lub oskarżeni zostają pozbawieni wolności w rozumieniu art. 5 ust. 1 lit. c) Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, zgodnie z wykładnią dokonaną w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.
- (6) Natychmiastowe zidentyfikowanie i uznanie szczególnie trudnej sytuacji podejrzanego lub oskarżonego w postępowaniu karnym ma kluczowe znaczenie. W tym celu funkcjonariusze policji, organy ścigania lub organy sądowe powinny przeprowadzić wstępną ocenę. Właściwe organy powinny mieć również możliwość zwrócenia się do niezależnego eksperta o ocenę powagi szczególnie trudnej sytuacji, potrzeb osoby wymagającej szczególnego traktowania oraz adekwatności wszelkich środków podjętych lub przewidzianych wobec osoby wymagającej szczególnego traktowania.
- (7) Podejrzani lub oskarżeni lub ich adwokaci powinni mieć prawo do zakwestionowania, zgodnie z prawem krajowym, oceny ich potencjalnej szczególnie trudnej sytuacji w postępowaniu karnym, zwłaszcza jeśli taka ocena oznaczałaby znaczne utrudnienie lub ograniczenie korzystania z przysługujących im praw podstawowych. Prawo to nie pociąga za sobą zobowiązania państw członkowskich do zapewnienia szczególnego postępowania odwoławczego, odrębnego mechanizmu lub postępowania skargowego, w ramach których można zaskarżyć takie zaniechanie lub odmowę.
- (8) Pojęcie „przedstawiciel prawny” oznacza osobę, która reprezentuje interes i nadzoruje sprawy prawne osoby wymagającej szczególnego traktowania. Typowym przykładem jest wyznaczony przez sąd opiekun osoby wymagającej szczególnego traktowania.
- (9) Pojęcie „stosowna osoba dorosła” oznacza krewnego lub osobę utrzymującą kontakty społeczne z osobą wymagającą szczególnego traktowania, która jest gotowa współpracować z organami i umożliwić osobie wymagającej szczególnego traktowania korzystanie z przysługujących jej praw procesowych.

⁽¹⁾ Dz.U. C 115 z 4.5.2010, s. 1.

⁽²⁾ Dz.U. C 295 z 4.12.2009, s. 1.

⁽³⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2010/64/UE z dnia 20 października 2010 r. w sprawie prawa do tłumaczenia ustnego i tłumaczenia pisemnego w postępowaniu karnym (Dz.U. L 280 z 26.10.2010, s. 1).

⁽⁴⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/13/UE z dnia 22 maja 2012 r. w sprawie prawa do informacji w postępowaniu karnym (Dz.U. L 142 z 1.6.2012, s. 1).

⁽⁵⁾ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi (Dz.U. L 294 z 6.11.2013, s. 1).

- (10) Osoby wymagające szczególnego traktowania potrzebują odpowiedniego wsparcia w toku postępowania karnego. W tym celu należy jak najszybciej poinformować przedstawiciela prawnego podejrzanego lub oskarżonego wymagającego szczególnego traktowania lub stosowną osobę dorosłą o postępowaniu karnym prowadzonym przeciwko osobie wymagającej szczególnego traktowania, o charakterze oskarżenia, prawach procesowych i dostępnych środkach odwoławczych. Należy jak najszybciej powiadomić przedstawiciela prawnego lub stosowną osobę dorosłą o pozbawieniu wolności oraz o powodach pozbawienia wolności, chyba że jest to sprzeczne z interesem danej osoby.
- (11) Osoby, które uznaje się za znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji, nie są w stanie śledzić przebiegu i zrozumieć postępowania karnego. Aby zapewnić poszanowanie praw tych osób do rzetelnego procesu sądowego, należy uniemożliwić im zrzeczenie się prawa do adwokata.
- (12) Aby zapewnić integralność osoby wymagającej szczególnego traktowania, która została pozbawiona wolności, należy zapewnić osobom wymagającym szczególnego traktowania dostęp do badań lekarskich, w trakcie których zostanie oceniony ich ogólny stan zdrowia oraz adekwatność potencjalnych środków wobec nich w świetle ich stanu zdrowia.
- (13) Osoby wymagające szczególnego traktowania nie zawsze są w stanie zrozumieć treść przesłuchań policyjnych, którym są poddawane. Aby uniknąć kwestionowania treści przesłuchania, a tym samym jego niepotrzebnego powtarzania, przesłuchania należy nagrywać w formie zapisu audiowizualnego.
- (14) Z zastrzeżeniem szczególnych okoliczności każdej sprawy, szczególnie trudna sytuacja nie powinna stanowić przeszkody dla podejrzanego lub oskarżonego w uzyskaniu dostępu do dowodów rzeczowych będących w posiadaniu właściwych organów w odniesieniu do danej sprawy karnej w trakcie wykonywania przysługujących mu praw procesowych i z uwagi na prawo do skutecznego środka odwoławczego.
- (15) Niniejsze zalecenie ma zastosowanie do osób wymagających szczególnego traktowania, które są objęte procedurą wydawania osób zgodnie z decyzją ramową Rady 2002/584/WSiSW⁽¹⁾ (postępowanie dotyczące europejskiego nakazu aresztowania). Właściwe organy w państwie członkowskim wykonującym nakaz powinny stosować w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania szczególne prawa procesowe określone w niniejszym zaleceniu.
- (16) Zawarte w niniejszym zaleceniu odniesienia do odpowiednich środków mających zapewnić skuteczny dostęp do wymiaru sprawiedliwości osobom niepełnosprawnym

należy rozumieć w świetle celów określonych w Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych z 2006 r., w szczególności w jej art. 13.

- (17) Aby zagwarantować, że praktycy mający kontakt z osobami wymagającymi szczególnego traktowania są świadomi szczególnych potrzeb tych osób, należy zapewnić im odpowiednie szkolenie.
- (18) Niniejsze zalecenie nie narusza praw podstawowych i jest zgodne z zasadami uznanymi w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej. Celem niniejszego zalecenia jest w szczególności propagowanie prawa do wolności, prawa do rzetelnego procesu sądowego i praw do obrony.
- (19) Państwa członkowskie powinny poinformować Komisję o działaniach następczych podjętych w związku z niniejszym zaleceniem w terminie [36 miesięcy] od daty jego zgłoszenia. Na podstawie tych informacji Komisja powinna monitorować środki podjęte przez państwa członkowskie i dokonywać ich oceny,

ZALECA:

SEKCJA 1

PRZEDMIOT I ZAKRES STOSOWANIA

1. W niniejszym zaleceniu wzywa się państwa członkowskie do wzmocnienia określonych praw procesowych podejrzanym lub oskarżonym w postępowaniu karnym wymagającym szczególnego traktowania oraz osób wymagających szczególnego traktowania, które podlegają nakazowi w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania.
2. Szczególne prawa procesowe osób wymagających szczególnego traktowania należy stosować od momentu, w którym powzięto podejrzenie o popełnieniu przez nie przestępstwa. Prawa takie należy stosować do czasu zakończenia postępowania.
3. Osoby wymagające szczególnego traktowania powinny brać udział, zgodnie z ich interesem, w wykonywaniu praw procesowych, z uwzględnieniem ich zdolności do zrozumienia postępowania i skutecznego uczestnictwa w postępowaniu.

SEKCJA 2

IDENTYFIKACJA OSÓB WYMAGAJĄCYCH SZCZEGÓLNEGO TRAKTOWANIA

4. Należy bez zwłoki zidentyfikować osoby wymagające szczególnego traktowania i uznać ich szczególne potrzeby. Państwa członkowskie powinny zapewnić wszystkim właściwym organom możliwość korzystania z badań lekarskich przeprowadzanych przez niezależnego eksperta w celu zidentyfikowania osób wymagających szczególnego traktowania oraz ustalenia powagi ich szczególnie trudnej sytuacji oraz ich szczególnych potrzeb. Wspomniany ekspert może wydać uzasadnioną opinię dotyczącą adekwatności środków podjętych lub przewidzianych wobec osób wymagających szczególnego traktowania.

⁽¹⁾ Decyzja ramowa Rady z dnia 13 czerwca 2002 r. w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między państwami członkowskimi (2002/584/WSiSW) (Dz.U. L 190 z 18.7.2002, s. 1).

SEKCJA 3

PRAWA OSÓB WYMAGAJĄCYCH SZCZEGÓLNEGO TRAKTOWANIA*Niedyskryminacja*

5. Osoby wymagające szczególnego traktowania nie powinny podlegać jakiegokolwiek dyskryminacji na podstawie prawa krajowego przy korzystaniu z praw procesowych, o których mowa w niniejszym zaleceniu.
6. Prawa procesowe przyznane osobom wymagającym szczególnego traktowania powinny być przestrzegane w toku całego postępowania karnego z uwzględnieniem charakteru i powagi szczególnie trudnej sytuacji tych osób.

Domniemanie szczególnie trudnej sytuacji

7. Państwa członkowskie powinny wprowadzić domniemanie szczególnie trudnej sytuacji, zwłaszcza wobec osób ze znacznie obniżoną sprawnością psychiczną, intelektualną, fizyczną lub sensoryczną lub osób cierpiących na chorobę psychiczną lub zaburzenia funkcji poznawczych, które utrudniają im zrozumienie postępowania i skuteczne uczestnictwo w postępowaniu.

Prawo do informacji

8. Osoby niepełnosprawne powinny otrzymać – na swój wniosek – informacje dotyczące przysługujących im praw procesowych w przystępnej dla nich formie.
9. Należy poinformować osoby wymagające szczególnego traktowania i, w razie potrzeby, ich przedstawiciela prawnego lub stosowną osobę dorosłą o szczególnych prawach procesowych, o których mowa w niniejszym zaleceniu, zwłaszcza o tych związanych z prawem do informacji, prawem do pomocy medycznej, prawem do adwokata, prawem do poszanowania prywatności oraz, w stosowanych przypadkach, o prawach związanych z tymczasowym aresztowaniem.
10. Przedstawiciel prawny lub stosowna osoba dorosła, wskazani przez osobę wymagającą szczególnego traktowania lub przez właściwe organy w celu wsparcia tej osoby, powinni być obecni na posterunku policji i podczas rozprawy sądowej.

Prawo dostępu do adwokata

11. Jeżeli osoba wymagająca szczególnego traktowania nie jest w stanie zrozumieć i śledzić przebiegu postępowania, nie może się ona zrzec prawa dostępu do adwokata zgodnie z dyrektywą 2013/48/UE.

Prawo do pomocy medycznej

12. W przypadku pozbawienia wolności osoby wymagające szczególnego traktowania powinny mieć dostęp do systematycznej i stałej pomocy medycznej w toku całego postępowania karnego.

Nagrywanie przesłuchań

13. Każde przesłuchanie osoby wymagającej szczególnego traktowania na etapie postępowania przygotowawczego powinno być nagrywane w formie zapisu audiowizualnego.

Pozbawienie wolności

14. Państwa członkowskie powinny podjąć wszelkie kroki w celu zapewnienia, by w przypadku osób wymagających szczególnego traktowania pozbawienie wolności przed wydaniem wyroku skazującego było środkiem ostatecznym, proporcjonalnym i podejmowanym w warunkach dostosowanych do potrzeb osoby wymagającej szczególnego traktowania. Należy podjąć odpowiednie środki w celu zapewnienia osobom wymagającym szczególnego traktowania dostępu do uzasadnionych usprawnień, uwzględniając ich szczególne potrzeby w sytuacji pozbawienia wolności.

Prywatność

15. Właściwe organy powinny podjąć odpowiednie środki w celu ochrony prywatności, integralności osobistej i danych osobowych osób wymagających szczególnego traktowania, w tym danych medycznych, w toku całego postępowania karnego.

Postępowanie dotyczące europejskiego nakazu aresztowania

16. Państwo członkowskie wykonujące nakaz powinno zapewnić, by po aresztowaniu osobie wymagającej szczególnego traktowania, wobec której toczy się postępowanie dotyczące europejskiego nakazu aresztowania, przysługiwały szczególne prawa procesowe, o których mowa w niniejszym zaleceniu.

Szkolenie

17. Funkcjonariusze policji, organy ścigania i organy sądowe właściwe do spraw postępowań karnych prowadzonych przeciwko osobom wymagającym szczególnego traktowania powinny odbyć specjalne szkolenie.

SEKCJA 4

MONITOROWANIE

18. Państwa członkowskie powinny poinformować Komisję o środkach podjętych w celu wprowadzenia w życie niniejszego zalecenia do dnia [36 miesięcy po jego zgłoszeniu].

SEKCJA 5

PRZEPISY KOŃCOWE

19. Niniejsze zalecenie skierowane jest do państw członkowskich.

Sporządzono w Brukseli dnia 27 listopada 2013 r.

W imieniu Komisji
Viviane REDING
Wiceprzewodniczący